

บทที่ 1

บทนำ

จากข้อมูลของสำนักบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 10 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (ม.ป.ป.) กล่าวว่าอุทยานแห่งชาติภูเรือได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 16 ของประเทศ เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2522 ตั้งอยู่ในเขตท้องที่ของ ต.น้ำหนาว ต.ท่าลี่ อ.ท่าลี่ และ ต.ลาดค่าง ต.หนองบัว ตรังจิก อ.ภูเรือ จ.เลย (ภาพที่ 1 และ 2) มีพื้นที่ 75,525 ไร่ หรือ 120.84 ตารางกิโลเมตร มียอดภูเรือเป็นยอดเขาที่สูงที่สุด โดยมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,365 เมตร และยังมียอดเขาที่สำคัญคือ ยอดภูกู่และยอดภูสน โดยมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,248 และ 1,039 เมตรตามลำดับ มีพิกัดทางภูมิศาสตร์ อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 17 องศา 28 ลิปดาเหนือ และเส้นรุ้งที่ 17 องศา 43 ลิปดาเหนือ และอยู่ระหว่างเส้นแวงที่ 101 องศา 40 ลิปดาตะวันออก และ เส้นแวงที่ 101 องศา 57 ลิปดาตะวันออก อุทยานแห่งชาติภูเรือมีลักษณะภูมิประเทศเป็นทิวเขาสูง สลับซับซ้อนเรียงกันเป็นรูปร่างต่างๆ สลับกับที่ราบเป็นบางส่วน และมีภูเขาลูกหนึ่งมีชะโงกผายยื่นออกมาคล้าย ลำไผ่ใหญ่และที่ราบบนยอดเขามีลักษณะคล้ายท้องเรือจึงเป็นสาเหตุที่ขนานนามว่า “ภูเรือ”

ที่ทำการอุทยานแห่งชาติภูเรืออยู่ห่างจากตัวเมืองเลยเป็นระยะทางประมาณ 53 กิโลเมตร โดยออกจากตัวเมืองเลยไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 203 เป็นระยะทางประมาณ 49 กิโลเมตร จนถึงตัวอำเภอภูเรือ แล้วไปตามเส้นทางข้างที่ว่าการอำเภออีกประมาณ 4 กิโลเมตร ก็จะถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติ และอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 611 กิโลเมตร

อุทยานแห่งชาติภูเรือมีสภาพป่าหลายแบบขึ้นอยู่กับความสูงของพื้นที่และชนิดและระดับความลึกของดิน โดยพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า 1,000 เมตร มีประมาณ 50% ของพื้นที่ทั้งหมด ประกอบด้วย ป่าดงดิบเขา (hill evergreen forest) และป่าสนเขา (pine forest) ส่วนพื้นที่ในระดับต่ำลงมาประกอบด้วย ป่าดงดิบแล้ง (dry evergreen forest) ป่าผสมผลัดใบ (mixed deciduous forest) และป่าเต็งรัง (dry dipterocarp forest) สำหรับพื้นที่ที่ต่ำมากและมีหินโผล่จำนวนมากจะมีต้นไม้แคระแกร็น เตี้ย เป็นสังคมพืชป่าเต็งรังแคระ นอกจากนี้ภายในเขตอุทยานแห่งชาติฯ ยังมีพื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้านซึ่งหมดสภาพการเป็นป่าอย่างถาวร ประเภทของป่าภายในเขตอุทยานแห่งชาติฯ มีดังนี้

1. ป่าดงดิบเขา พบในพื้นที่ที่มีระดับความสูงจากน้ำทะเลมากกว่า 900 เมตร กระจายอยู่บนภูเขาสูงทางด้านทิศเหนือบริเวณยอดภูเรือและยอดภูกู่ โครงสร้างของป่าแบ่งตามเรือนยอดหมู่ไม้ได้เป็น 3 ชั้น เรือนยอดชั้นบน มีความสูงระหว่าง 20-25 เมตร ได้แก่ ทะโล้ สกุณี ส้านใหญ่ จำปาป่า หว้า และก่อ เป็นต้น เรือนยอดชั้นกลาง มีความสูงระหว่าง 10-18 เมตร ได้แก่ เหมือดแก้ว ทองหลวงป่า ก่อหัวหมู ก่อคน กระอวม และตะเคียนหนู เป็นต้น เรือนยอดชั้นล่าง ได้แก่ *Castanopsis* sp. และ *Lithocarpus* sp. ส่วนไม้พื้นล่าง ได้แก่ หญ้าแถม สาบเสือ ก้ามกุ้ง โชนผี หมามุ่ย กะดังใบ เหมือดคน สามง่าม และเถาคัน เป็นต้น นอกจากนี้อาจมีอสหลายชนิดปกคลุมดิน

2. ป่าดงดิบแล้ง พบค่อนข้างน้อยส่วนใหญ่บริเวณตอนกลางของพื้นที่ โดยกระจายตามบริเวณลำห้วยที่เป็นรอยต่อระหว่างป่าดงดิบเขาและลำห้วยที่มีความชื้นจัดตลอดปี โครงสร้างของป่าแบ่งตามเรือนยอดหมู่ไม้ได้เป็น 3 ชั้น เรือนยอดชั้นบนมีความสูงระหว่าง 18-28 เมตร ได้แก่ หงอนไก่คง สะแกราน้ำ ก่อ พวน ยางโอน พะว

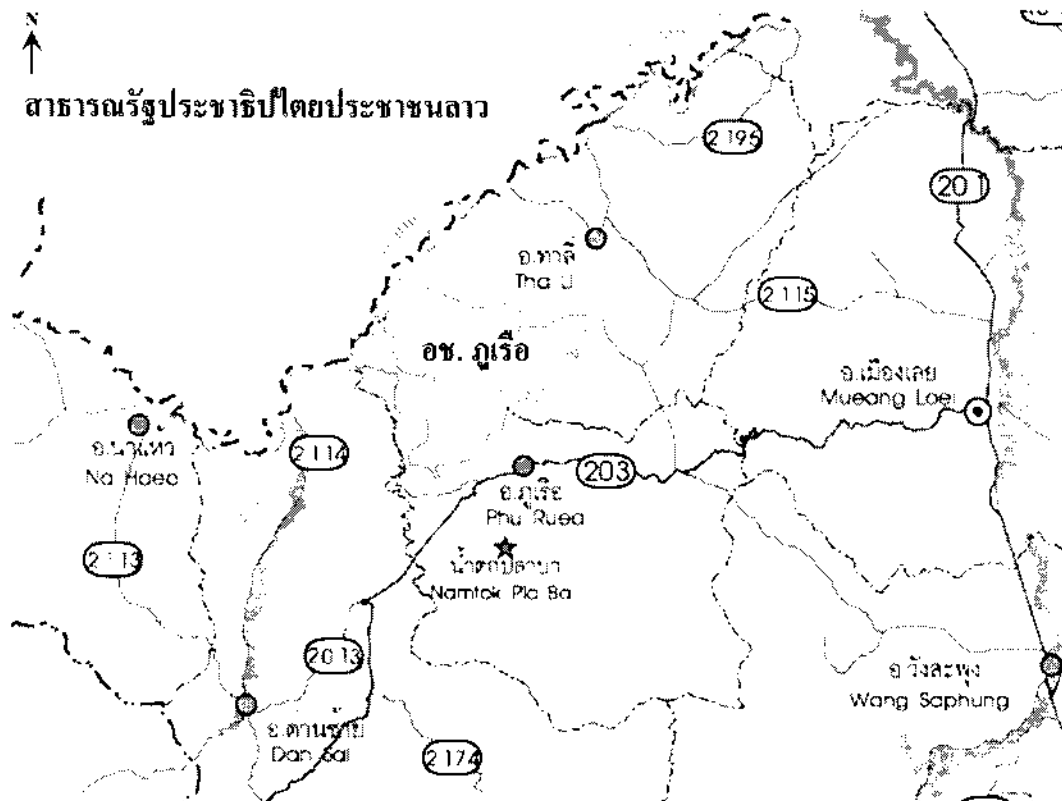
มะกอกเกล็ดนวล กัดลิ้น ไก่ และเหมือดหลวง เป็นต้น เรือนยอดชั้นกลาง มีความสูงระหว่าง 10-18 เมตร ได้แก่ ดาวลาย จันตง พญาไม้ และก่อหัวหมู เป็นต้น เรือนยอดชั้นล่างเป็นไม้ขนาดเล็กและไม้พุ่มค่อนข้างหนาแน่น มีความสูงระหว่าง 3-8 เมตร ได้แก่ มะไฟ เข็ม และหว้า เป็นต้น

3. ป่าสนเขา พบค่อนข้างน้อยบริเวณตอนกลางของพื้นที่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000 เมตร โครงสร้างของป่าแบ่งตามเรือนยอดหมู่ไม้ได้เป็น 2 ชั้น เรือนยอดชั้นบนมีความสูงระหว่าง 19-27 เมตร มีไม้เด่นเพียงชนิดเดียวคือสนสองใบ เรือนยอดชั้นล่างมีความสูงระหว่าง 4-10 เมตร ได้แก่ เหมือดโลด สารภีดอย มะขามป้อม และก่อ เป็นต้น

4. ป่าผสมผลัดใบ ปกคลุมพื้นที่ค่อนข้างมากรองจากป่าเต็งรัง พบในพื้นที่ราบ พื้นที่ลาดชันหรือริมห้วย โครงสร้างของป่าแบ่งตามเรือนยอดหมู่ไม้ได้เป็น 3 ชั้น เรือนยอดชั้นบนไม้ต่อเนื่องมีความสูงระหว่าง 18-25 เมตร ได้แก่ ประดู่ ตะแบกเกรียบ สมอพิเภก และก่อหัวหมู เป็นต้น เรือนยอดชั้นกลางมีความสูงระหว่าง 10-16 เมตร ได้แก่ กาสามปึก แดงทราย และหว้า เป็นต้น เรือนยอดชั้นล่าง มีความสูงน้อยกว่า 8 เมตร ได้แก่ ทองหลางป่า และโมกหลวง เป็นต้น

5 ป่าเต็งรัง ปกคลุมพื้นที่มากที่สุด พบตอนล่างของพื้นที่

การที่อุทยานแห่งชาติภูเรือมีสภาพภูมิประเทศและสภาพป่าหลายแบบ ทำให้มีความเหมาะสมในการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของพืช ซึ่งเป็นประโยชน์ในการเป็นความรู้พื้นฐานและการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านอื่นต่อไป

ภาพที่ 1 แผนที่ตั้งเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ จ.เลย

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 ศึกษาลักษณะทางสัณฐานวิทยาของพืชวงศ์หญ้าในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ จ.เลย
- 2.2 เพื่อทราบจำนวนชนิดและชื่อวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้องของพืชวงศ์นี้ในบริเวณที่ศึกษา
- 2.3 ศึกษาลักษณะทางกายวิภาคศาสตร์ของผิวใบพืชวงศ์นี้บางชนิดในบริเวณที่ศึกษา
- 2.4 สร้างรูปวิธานระบุพืชวงศ์นี้ในระดับสกุลและชนิดในบริเวณที่ศึกษา

3. ขอบเขตของการศึกษา

- 3.1 ศึกษาลักษณะทางสัณฐานวิทยาของพืชวงศ์หญ้า (ยกเว้นเผ่า Bambuseae) ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ จ.เลย ระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2547 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2549
- 3.2 ศึกษาลักษณะทางกายวิภาคศาสตร์ของผิวใบพืชวงศ์นี้ 2 สกุล 4 ชนิด ในบริเวณที่ศึกษา

4. สถานที่ทำการศึกษา

- 4.1 ห้องปฏิบัติการอนุกรมวิธานและกายวิภาคศาสตร์พืช ศูนย์วิจัยอนุกรมวิธานประยุกต์ ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- 4.2 พิพิธภัณฑ์พืช มหาวิทยาลัยขอนแก่น (KKU)
- 4.3 พิพิธภัณฑ์พืช หอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (BKFP)
- 4.4 พิพิธภัณฑ์พืช มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (PSU)
- 4.5 พิพิธภัณฑ์พืช สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ องค์การสวนพฤกษศาสตร์ จ. เชียงใหม่ (QBG)
- 4.6 พิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพฯ กรมวิชาการเกษตร (BK)
- 4.7 พิพิธภัณฑ์พืชสิงคโปร์ ประเทศสิงคโปร์ (SING)
- 4.8 พิพิธภัณฑ์พืชสวนพฤกษศาสตร์คิว ประเทศสหราชอาณาจักร (K)
- 4.9 สถานที่เก็บพรรณไม้ บริเวณอุทยานแห่งชาติภูเรือ จ.เลย

5. วิธีดำเนินการศึกษา

- 5.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องของพืชวงศ์หญ้า
- 5.2 ศึกษาตัวอย่างพรรณไม้แห้งในพิพิธภัณฑ์พืช
- 5.3 ออกสำรวจและเก็บตัวอย่างพืชในภาคสนาม และจัดทำเป็นตัวอย่างพรรณไม้แห้ง
- 5.4 บรรยายลักษณะตามหลักอนุกรมวิธานพืช
- 5.5 ระบุชื่อวิทยาศาสตร์
- 5.6 ศึกษาลักษณะทางกายวิภาคศาสตร์ของผิวใบโดยวิธีการลอกผิวใบพืช 2 สกุล
- 5.7 จัดทำรูปวิธานระบุสกุลและชนิด
- 5.8 เขียนรายงานการวิจัย

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ทราบลักษณะทางสัณฐานวิทยาของพืชวงศ์หูกวางในบริเวณที่ศึกษา
- 6.2 ทราบจำนวนชนิดและชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชวงศ์นี้ในบริเวณที่ศึกษา
- 6.3 ทราบลักษณะทางกายวิภาคศาสตร์ของผิวใบพืชวงศ์นี้บางชนิดในบริเวณที่ศึกษา
- 6.4 เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการศึกษาพรรณไม้ในวงศ์นี้ต่อไป